

MBSTS

MESLEKİ BİLGİLER

SEVİYE TESPİT SINAVI

KUR'AN BİLGİSİ

MBSTS

BÖLÜM 1: **TECVİD BİLGİSİ**

Öğrenme Hedefleri

Bu Üniteyi Tamamlayan Kişi;

- Harflerin sıfatlarının mahiyetini kavrayacak,
- Sıfatları sistematik biçimde tasnif edecek,
- Sıfatları kuvvetlilik ve zayıflık açısından ayırt edebilecek,
- Hangi sıfatların kuvvetli veya zayıf sıfatlar olduğunun farkında olacak,
- Lâzımî ve ârizî sıfatları tanıyıp birbirlerinden ayırt edebilecek,

Öğrenme Hedefleri

- Zıddı olan sıfatları zıtlarıyla birlikte tanıyacak,
- Nefes akışı açısından zıt sıfatları sayabilecek,
- Ses akışı açısından zıt sıfatları birbirinden ayırt edebilecek,
- Dilin hareketleriyle ilgili zıt sıfatları birbirinden ayırt edebilecek,
- Mahrecin açılıp kapanması ve mahrece ulaşma bakımından söz konusu olan zıt sıfatları birbirinden ayırt edebilecek

Öğrenme Hedefleri

- Zıddı olmayan sıfatları sayabilecek,
- Harfleri mahreçlerinden çıkarırken sahip oldukları sıfatları tanıyacak,
- Harfleri mahreçlerinden çıkarırken sahip oldukları sıfatların hakkını vererek telaffuz edebilecektir.

Zihin Haritası

Kuvvet Açısından Sıfatlar

- Kuvvetli Sıfatlar
- Zayıf Sıfatlar

Devamlılık Açısından Sıfatlar

- Lâzımî Sıfatlar
- Ârızî Sıfatlar

Zıtlık Açısından Sıfatlar

- Zıddı Bulunan Sıfatlar
- Zıddı Bulunmayan Sıfatlar

Harflerin Sıfatları

Harflerin Sıfatları

- Harflerin, mahreçlerinden çıkarılırken oluşan fonetik özelliklerine **harflerin sıfatları** denir.
- Sesin zayıf, orta veya kuvvetli oluşu, ince veya kalın oluşu gibi nitelikler bir harfin sıfatlarına işaret eder.
- Arapçanın fonetik yapısındaki tınların çeşitliliği harflerin sıfatlarındaki farklılıklara dayanır.
- Harflerin sıfatlarını kuvvetlilik, devamlılık ve zıtlık açısından üç temel sınıfta ele alabiliriz.

Harflerin Sıfatları

Kuvvet Açısından

Kuvvetli Sıfatlar

Zayıf Sıfatlar

Devamlılık Açısından

Lâzımî Sıfatlar

Ârızî Sıfatlar

Zıtlık Açısından

Zıddı Bulunan Sıfatlar

- Nefes Akışı Açısından
- Ses Akışı Açısından
- Dilin Hareketi Açısından
- Mahrecin Açılıp Kapanması Açısından
- Mahrec ve Mahrece Ulaşma Açısından

Zıddı Bulunmayan Sıfatlar

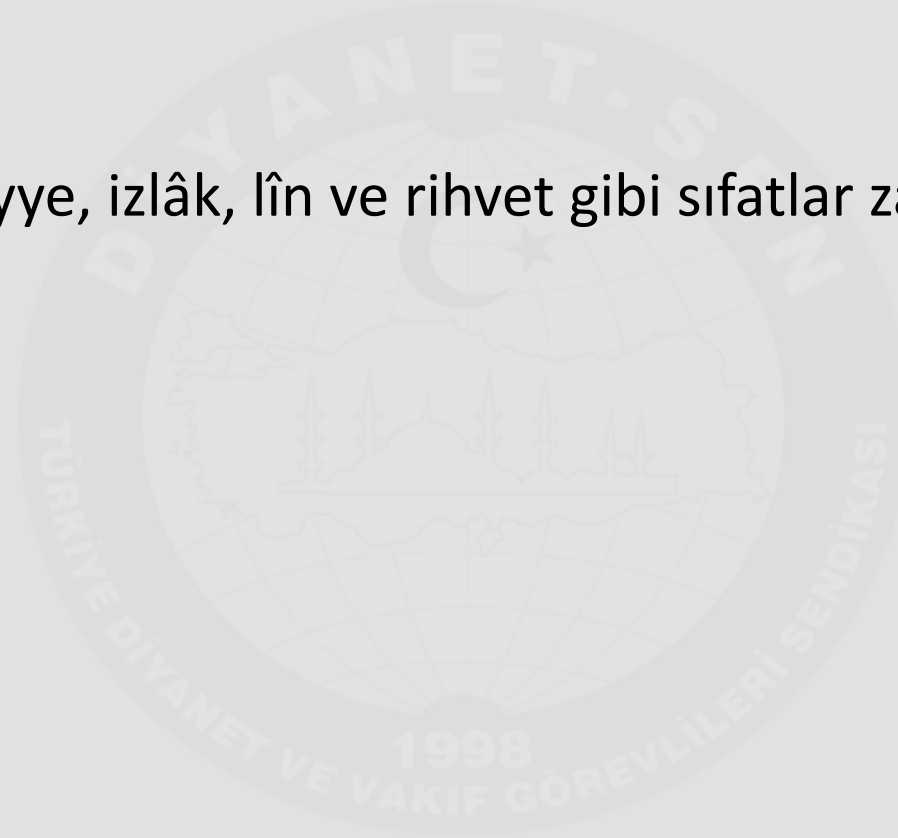
Kuvvet Açısından Sıfatlar - Kuvvetli Sıfatlar

- Cehr, inhiraf, ismât, isti'lâ, istitâle, itbâk, kalkale, safir, şiddet, tefeşşî ve tekrar sıfatları kuvvetli sıfatlardır.
- Bu sıfatlar daha kuvvetliden daha az kuvvetliye doğru sıralanırlar. Bunlar arasında kalkale en güçlü sıfattır. Şiddet cehrden kuvvetlidir. İtbak da isti'lâ'dan daha kuvvetli bir sıfattır.

Kuvvet Açısından Sıfatlar - Zayıf Sıfatlar

Hems, istif'âl, beyniyye, izlâk, lîn ve rihvet gibi sıfatlar zayıf sıfatlardır.

Devamlılık Açısından Sıfatlar - Lâzımî Sıfatlar

Sakin veya harekeli hangi konumda olursa olsun her durumda varolan; harfin yapısal özelliğinden kaynaklanan sıfatlara lâzımî sıfat denir.

Örneğin (ز) zâl harfinin pelteklığı hiçbir zaman bu harften ayrılmaz.

Devamlılık Açısından Sıfatlar - Ârızî Sıfatlar

Harfin fonetik yapısında yer alması veya almaması mümkün olan sıfatlara ârızî sıfat denir.

Örneğin (ر) ra harfinin duruma göre kalın veya ince okunması onun ârızî sıfatlarıdır.

Ayrıca harfin yapısında süreklilik göstermeyen, bazı durumlarda bulunan, bazı durumlarda harften ayrılabilen lîn, kalkale, ihfa vb. sıfatlar ârızî sıfatlardır.

Zıtlık Açısından Sıfatlar - Zıddı Bulunan Sıfatlar

Bir harfte aynı anda birkaç sıfat bulunabilir. Ancak aynı anda birbirine zıt iki sıfat bulunmaz.

Örneğin bir harfte cehr-hems, şiddet-rihvet/beyniyye, isti'lâ-istifâl ve ismat-izlâk gibi birbirine zıt sıfatlardan yalnızca biri bulunabilir.

Zıt sıfatları beş grupta ele alabiliriz.

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Nefes Akışı Açısından

- Cehr ve hems sıfatları, mahreç ve nefesin akışına bağılı olarak, nefesin harf üzerindeki etkisini yansıtan zıt sıfatlardır.
- Cehr:
 - Sözlükte açıkça söylemek, sesi yükseltmek, ilan etmek, sesli söylemek anlamlarına gelir.
- Tecvid terimi olarak ise, harfin telaffuzu esnasında mahrece yapılan baskıdan dolayı nefes akışının hapsedilmesidir.

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Nefes Akışı Açısından

- Cehr sıfatı bulunan harfler şunlardır:

ی و ن م ل ق غ ع ظ ض ز ر ذ ج ب ء

- Sesin harf olarak nitelik kazanma sürecinde nefes önemli bir unsurdur. Bazı harflerin sesi, nefese az ihtiyaç duyarken bazıları daha fazla ihtiyaç duyar.
- Cehr sıfatı bulunan harfler telaffuz edilirken nefes akışı kesilir ve ses, mahrece yapılan basınç sebebiyle daha kuvvetli daha açık olur.

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Nefes Akışı Açısından

- Cehr sıfatının zıddı hems'tir (İbn Cezerî, I, 202).
- Hems:
- Hems, sesi gizlemek, fısıldamak ve zayıf ses demektir.
- Tecvid terimi olarak ise harf telaffuz edilirken mahrece temasın zayıflığı nedeniyle sesle birlikte nefesin akmasıdır (İbn Cezerî, I, 202).

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Nefes Akışı Açısından

- Bu sıfata sahip harfler on tanedir.
- Bunlar ه ه ك ف س ش ص ت ث ح خ harfleridir.
- Bu harflerin bazılarında nefes akışı diğerlerinden daha güçlüdür.

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Nefes Akışı Açısından

- Hems sıfatının bulunduğu harfler sakin olduğunda bu sıfat açıkça fark edilir.
- Hems sıfatı mahrece basınç yaparak aşırılığa kaçacak şekilde uygulanmamalıdır. Çünkü mübalağa yapmak harfi, cehr sıfatıyla telaffuz etmeye yol açar.

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Ses Akışı Açısından

- Mahrec ve temas ölçüsüne bağılı olarak harfin sesinin akıp akmamasını gösteren şiddet ve rihvet sıfatlarıdır.
- Şiddet: Şiddet sözlükte güç, baskı ve sertlik anlamındadır. Terim olarak şiddet, harf sakin okunduğunda sesinin akmamasına denir (İbn Cezerî, I, 202).
- Şiddet harfleri aşağıdaki 8 harftir:
- ب ت ج د ط ق (Mekkî, 1401/1981, I, 137)

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Ses Akışı Açısından

- Şiddet sıfatına sahip harf, mahrecinde sarsıntı oluşturacak güçlü bir temasla telaffuz edilir. Şiddet sıfatlı harfler sakin iken bu sıfat daha belirgin olarak ortaya çıkar.
- Rihvet: Rihvet, yumuşaklık ve gevşeklik anlamına gelir. Terimsel olarak harf sakin olduğunda sesin ve nefesin tamamen akması demektir.

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Ses Akışı Açısından

- Rihvet sıfatı taşıyan harfler aşağıdaki 15 harftir:
- ث ح خ ذ ز س ش ص ض ظ غ ف و ه ی
- Şiddet ve rihvet sıfatlarına sahip olmayan diğer beş harf de beyniyye sıfatıyla nitelendirilirler.
- Beniyye arada olmak, ortada olmak demektir. Tecvid ilminde harf sakin iken ses ve nefesin ne tamamiyle akması ne de tamamiyle akmaması durumuna beyniyye denir.

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Ses Akışı Açısından

- Beyniyye sıfatına sahip harfler aşığıdaki beş harftir:
- ر ع ل م ن
- Beyniyye harfleri harekeli iken de aynı nitelięe sahiptirler.
- Beyniyye sıfatındaki sesin akışı, tekrar sıfatı da bulunan ra harfinde ve ğunne sıfatı bulunan nûn ve mîm harflerinde; ayn ve lâm harflerinde olduğundan daha çöktür.

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Dilin Hareketi Açısından

- Harf telaffuz edilirken dil kökünün aşağıya veya yukarıya doğru hareketine bağlı olarak sıfat kazanır.
- İsti'lâ:
- İsti'lâ, yükselmek, yükseklik anlamlarına gelir.
- Tecvide isti'lâ, harfin okunuşu sırasında dilin arka kısmının üst damağa doğru yükselmesi demektir.
- İsti'lâ harfleri aşağıdaki 7 harftir:
- خ ص ض ط ظ غ ق

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Dilin Hareketi Açısından

- İsti'lâ bu sıfata sahip olan harflerin kalın okunmasını gerektirir. Bu sıfatın gereği olarak harflerin kalın okunması tefhim terimi ile karşılanır.
- Tefhim:
- Sözlükte bir şeyi yüceltmek, saygı göstermek ve kalın yapmak gibi anlamlara gelir.
- Tecvid İlminde tefhim, dilin arka kısmının üst damağa yükselmesi sebebiyle ağız içinin sesle dolması ve harfin kalın okunması demektir.

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Dilin Hareketi Açısından

- İstifâl:
- Aşağıda olmak, inmek, alçalmak gibi anlamlara gelir. Terim olarak ise harf telaffuz edilirken dilin arka bölümünün aşağıya doğru inmesine denir.
- İstifâl sıfatı bulunan harfler aşağıdaki 21 harftir:
- ء ب ت ث ج ح د ذ ر ز س ش ع ف ك ل م ن و ه ی

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Dilin Hareketi Açısından

- İstifal, isti'lâ sıfatının zıddıdır. Bu bakımdan bu sığata sahip harfler ince okunur. Harflerin ince okunması terkîk kelimesi ile ifade edilir.

- Terkîk:

Sözlükte bir şeyi inceltmek ve yumuşatmak gibi anlamlara gelir.

Tecvid terimi olarak ise dilin arka bölümünün aşağıda kalması nedeniyle harfin, ağız içini tamamiyle sesle dolduramaması ve harfin ince okunmasıdır.

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Mahreclerin Açılıp Kapanması Açısından

- Sıfatlar mahrecin açılıp kapanma biçimine göre zıt iki nitelik taşırlar. Bunlar itbâk ve infitâh sıfatlarıdır (İbn Cezerî, I, 203).
- İtbâk:
 - Sözlükte yapışmak, ulaşmak ve uyuşmak gibi anlamlara gelir. ,
 - Tecvid İlminde itbâk, harfin telaffuzu sırasında dilin üst damağa yapışması demektir. İtbâk harfleri aşağıdaki 4 harftir:
- ص ض ط ظ
- İtbâk sıfatı en güçlü harf (ط) harfidir.

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Mahreclerin Açılıp Kapanması Açısından

- Dilin üst damağa doğru kapanması isti'lâ sıfatını gerektirir.
- Buna göre her itbâk sıfatını taşıyan harf, dilin arka kısmı üst damağa doğru yükselerek telaffuz edildiğinden aynı zamanda isti'lâ sıfatına sahiptir.
- Ancak her isti'lâ harfinin itbâk sıfatı taşıdığını söylenemez.
- İtbâk sıfatı, isti'lâ sıfatından daha mübalağalıdır ve diğer isti'lâ harflerinde bu mübalağa yapılmamaktadır.

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Mahreclerin Açılıp Kapanması Açısından

İnfitâh:

- Sözlükte açılmak ve ayrılmak anlamlarına gelir.
- Terim olarak ise harfin telaffuzu esnasında dilin üst damaktan ayrılması demektir.
- İnfitâh sıfatı şu 24 harfte bulunmaktadır:
- ء ب ت ث ج ح خ د ذ ر ز س ش ع غ ف ق ك ل م ن و ه ی

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Mahrec ve Mahrece Ulaşma Açısından

- Harfler, mahrece ve telaffuz durumuna göre kolay ve zor diye nitelenebilirler.
- Mahrecine hemen ulaşılabilen ya da telaffuzunda güçlük bulunmayan harfler kolay, mahrecine ulaşılması ve telaffuzu güç olan harfler zor olarak nitelenirler (Dağdeviren, 2009, s.52).

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Mahrec ve Mahrece Ulaşma Açısından

İzlâk:

- Sözlükte izlâk, dilin keskinliği, süratli olmak, kolay olmak, birşeyin ucu gibi anlamlara gelir.
- Tecvid İlminde izlâk telaffuzu esnasında harfin çabuk ve kolay seslendirilir olması demektir.
- İzlâk sıfatının bulunduğu harfler aşağıdaki 6 harftir:

ب ر ف ل م ن

Bu harflerin kolay ve çabuk telaffuz edilmelerinin nedeni üçünün dudaklardan ikisinin de dil ucundan seslendirilmeleridir.

Zıddı Bulunan Sıfatlar - Mahrec ve Mahrece Ulaşma Açısından

İsmât:

- Sözlükte susturmak, engellemek demektir.
- Terim olarak ise harfin telaffuzunda güçlük ve ağırlık demektir.
- İsmât harfleri aşağıdaki 22 harftir:
- ء ت ث ج ح خ د ذ ز س ش ص ض ط ظ ع غ ق ك و ه ی

Zıddı Bulunmayan Sıfatlar - İstîtâle

- İstîtâle:
- Sözlükte istîtâle uzamak anlamına gelir.
- Terim olarak (ض) harfinin telaffuzunda dilin kenarından (ل) harfinin mahrecine kadar uzamasına denir (İbn Cezerî, I, 203).
- (ض) harfi cehr, itbâk, isti'lâ, istîtâle, ismât gibi kuvvetli sıfatları sebebiyle (ط) harfinden sonra ikinci en kuvvetli ve bunun yanında telaffuzu en zor harftir.

Zıddı Bulunmayan Sıfatlar - İnhirâf

İnhirâf:

- Sözlükte inhıraf aşığı doğru kayma, sapma ve meyletme gibi anlamlar taşır.
- Terim olarak ise harf telaffuz edilirken başka mahrece doğru dönmesi demektir (İbn Cezerî, I, 204).
- İnhirâf (ُ) ve (ِ) harflerinin sıfatıdır. (ُ) harfinde dil ucuna, (ِ) harfinde ise dilin üst kısmına doğru dönme söz konusudur.

Zıddı Bulunmayan Sıfatlar - Kalkale

Kalkale:

- Sözlükte sarsmak, sallamak manalarını taşır.
- Terim olarak kalkale kuvvetli bir sesin işitileceği biçimde mahrecin sarsılmasıdır (İbn Cezerî, I, 203).
- Kalkale harfleri ب ج د ط ق harfleridir.
- Kalkale bu harfler sakin iken söz konusudur.

Zıddı Bulunmayan Sıfatlar - Lîn

Lîn:

- Sözlükte Lîn yumuşak olmak anlamına gelir.
- Tecvid terimi olarak lîn, telaffuzu esnasında dil zorlanmadığı için harfin yumuşak biçimde seslendirilmesidir.
- Lîn harfleri kendisi sakin, kendinden önceki üstünlü olan (و) ve (ى) harfleridir (Mekkî , 1401/1981, I, 45).

Zıddı Bulunmayan Sıfatlar - Safîr

Safîr:

- Sözlükte kuş ve ıslık sesine benzeyen ses demektir.
- Tecvid terimi olarak safîr, harfin telaffuzu sırasında dudakların arasından keskin bir sesin çıkmasıdır.
- Safîr harfleri, (ز س ص) harfleridir.
- Safîr sıfatının en keskin ve belirgin olduğu harf (س) harfidir. Daha sonra sırasıyla (ز) ve (ص) harfleri gelir.

Zıddı Bulunmayan Sıfatlar - Tefeşşî

Tefeşşî:

Sözlükte tefeşşî yayılmak ve genişlemek anlamlarını taşır.

Terim olarak ise (ش) harfi telaffuz edilirken nefesin ve sesin ağızda yayılması demektir.

(ش) harfinin sesindeki bu belirgin yayılma, hems, rihvet ve istifâl gibi zayıf sıfatlara sahip bu harfi, keskin sesli bir harf niteliğine kavuşturur.

Zıddı Bulunmayan Sıfatlar - Tekrîr

Tekrîr:

- Sözlükte bir şeyi tekrar etmek geri döndürmek anlamlarına gelir.
- Terim olarak ise ilgili harfin seslendirilmesi sırasında dil ucunun titretilmesidir.
- Tekrir, (ر) harfine özgü kuvvetli ve devamlı bir sıfattır.

Zıddı Bulunmayan Sıfatlar - Tekrîr

Tekrîr, titremenin yeni bir harf gibi algılanmasına imkan vermeyen ve sese özel bir akış niteliği kazandıran hassas bir sıfattır.

Dolayısıyla harfin seslendirilmesi tamamlanıncaya kadar dilin ucuna yakın kısmı ile üst damak arasında ayrılma olmaksızın bir akış olmalıdır (Dağdeviren, 2009, s.56).

HARFLERİN SIFATLARI

- 1-Hemze : Cehr, şiddet, infitah, inhifad, terkik, ismat.
- 2-Be : Cehr, şiddet, kalkale, infitah, inhifad, terkik, izlak.
- 3-Te : Hems, şiddet, infitah, inhifad, terkik, ismat.
- 4-Se : Hems, rihvet, infitah, inhifad, terkik, ismat.
- 5-Cim : Cehr, şiddet, kalkale, infitah, inhifad, terkik, ismat.
- 6-Ha : Hems, rihvet, infitah, inhifad, terkik, ismat,
- 7-Hı : Hems, rihvet, infitah, isti'la, tefhim, ismat.
- 8-Dal : Cehr, şiddet, kalkale, infitah, inhifad, terkik, ismat.
- 9-Zel : Cehr, rihvet, infitah, inhifad, terkik, ismat.
- 10-Re : Cehr, beyniyye, infitah, inhifad, tekrar, inhiraf, izlak.
- 11-Ze : Cehr, rihvet, safir, infitah, inhifad, terkik, ismat.
- 12-Sin : Hems, rihvet, safir, infitah, inhifad, terkik, ismat.
- 13-Şın : Hems, rihvet, tefeşşi, infitah, inhifad, terkik, ismat.
- 14-Sat : Hems, rihvet, safir, ıtbak, istila, tefhim, ismat.

HARFLERİN SIFATLARI

15-Dat : Hems, rihvet, istitale, itbak, isti'la, tefhim, ismat.

16-Tı : Cehr, şiddet, kalkale, itbak, isti'la, tefhim, ismat.

17-Zı : Cehr, rihvet, itbak, isti'la, tefhim, ismat.

18-Ayın : Cehr, beyniyye, infitah, inhifad, terkik, ismat

19-Gayın : Cehr, rihvet, infitah, isti'la, tefhim, ismat.

20-Fe : Hems, rihvet, infitah, inhifad, terkik, izlak.

21-Kaf : Cehr, şiddet, kalkale, infitah, isti'la, tefhim, ismat.

22-Kef : Hems, şiddet, infitah, inhifad, terkik, ismat.

23-Lam : Cehr, beyniyye, infitah, inhifad, inhiraf, terkik, izlak.

24-Mim : Cehr, beyniyye, gunne, infitah, inhifad, terkik, izlak.

25-Nun : Cehr, beyniyye, gunne, infitah, inhifad, terkik, izlak.

26-Vav : Cehr, rihvet, infitah, inhifad, terkik, ismat,

27-He : Hems, rihvet, infitah, inhifad, terkik, ismat,

28-Ye : Cehr, rihvet, infitah, inhifad, terkik, ismat,

ÖRNEK SORULAR

“Harflerin sıfatlarını, ve açısından üç temel sınıfta ele almamız mümkündür.” Bu cümlede boş bırakılan yerlere uygun kelime grubu aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kuvvetlilik - zıtlık - devamlılık
 - B) Kuvvetlilik - kalınlık - devamlılık
 - C) Kalınlık - incelik - zıtlık
 - D) Kalınlık - incelik - kuvvetlilik
- Kuvvetlilik - zayıflık – zıtlık

ÖRNEK SORULAR

Aşağıdakilerden hangisi harflerin kuvvetli sıfatlarından biri değildir?

A) İtbâk

B) Rihvet

C) Kalkale

D) İstitâle

E) Cehr

ÖRNEK SORULAR

Aşağıdakilerden hangisi harflerin zayıf sıfatlarından biri değildir?

- A) Hems
- B) Beyyine
- C) Tefeşşî
- D) Lîn
- E) Hafâ

ÖRNEK SORULAR

Aşağıdaki sıfatlardan hangisinin zıddı vardır?

A) Safîr

B) Tefeşşî

C) İstitâle

D) İnfîtâh

E) Lîn

ÖRNEK SORULAR

Aşağıdakilerden hangisi harflerin lâzımî sıfatlarından biri değildir?

A) Mahrec

B) Hems

C) Tekrîr

D) Ğunne

E) Hareke

ÖRNEK SORULAR

Aşağıdakilerden hangisi harflerin ârizî sıfatlarından biri değildir?

- A) Cehr
- B) Tefhîm
- C) İhfâ
- D) Sekte
- E) İdğâm

